การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมเชิงพุทธ

นายวุฒิชัย อัตถาพงศ์[1] พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร,ดร.[2] และ รศ.ดร. เวทย์ บรรณกรกุล[3]

[1]มหาวิทยาลัยมหิดล [2]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

Email: rawuth05@gmail.com

รับต้นฉบับ 27 พฤศจิกายน 2562; แก้ไข 15 ธันวาคม 2562; วันที่เผยแพร่ 31 ธันวาคม 2562

บทคัดย่อ

บทความวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตโดยการมีส่วนร่วมเชิงพุทธ มีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาความต้องการคุณภาพชีวิตและการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมเชิงพุทธ และ 2) เพื่อวิเคราะห์และพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมเชิงพุทธ ดำเนินการโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ตามกรอบแนวคิดของ Horton and Zacharakis (1987) มีผลการวิจัย ดังนี้

การศึกษาความต้องการคุณภาพชีวิตและการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมเชิงพุทธ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความต้องการพื้นที่สนับสนุนทางสังคมสำหรับใช้เป็นแหล่งประโยชน์ในการทำกิจกรรมกลุ่มสร้างเสริมคุณภาพชีวิต ดังนั้น จึงได้จัดให้มีกิจกรรม “การสร้างเสริมสุขภาพดีวิถีพุทธ” โดยอาศัยแนวนโยบายหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) ของมหาเถรสมาคม พ.ศ. 2546 เพื่อสนับสนุนการให้ใช้พื้นที่ของวัดในชุมชนสำหรับดำเนินกิจกรรม ภายใต้โครงการ “การพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพวิถีพุทธ”

การวิเคราะห์และพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมเชิงพุทธ ดำเนินการโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงกระบวนการกลุ่มปฏิสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการที่สร้างขึ้นจากองค์ความรู้เชิงพุทธบูรณาการ มีลักษณะเป็นกระบวนการกลุ่มปฏิสัมพันธ์เชิงบวกแบบ “The 5-C Cycle” ซึ่งประกอบด้วยแผนปฏิบัติการและเทคนิควิธีการที่เหมาะสำหรับนำไปใช้จัดการความรู้ด้านการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

คำสำคัญ : คุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ, การมีส่วนร่วมเชิงพุทธ

A Development of the Enhancement Model of Elderly Persons Life Quality through Buddhist Participation

Mr. Vuthichai Authapong[1] Phramaha Somboon Vuḍḍhikaro, Dr.[2]

and Assoc. Prof. Dr. Wate Bunnakornkul[3]

[1]Mahidol University [2]Mahachulalongkornrajavidyalaya University

[3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Palisuksa Buddhagosa Campus

Email: rawuth05@gmail.com

Retrieved November 27, 2019; Revised December 15, 2019; Accepted December 31, 2019

Abstract

The research article on a Development of the enhancement Model of Elderly Person's Life Quality through Buddhist Participation. The objectives of this research is 1) to study the quality of life needs and to the enhancement model of elderly person's life quality through Buddhist participation and 2) to analysis and Development of the enhancement Model of Elderly Person's Life Quality through Buddhist Participation. Proceed by using Participatory Action Research (PAR), according to the conceptual framework of Horton and Zacharakis (1987). The results of this research show as follows:

The Study of quality of life needs and the enhancement model of elderly persons life quality through Buddhist participation, Data were collected by in-depth interviews and group discussions. The study indicated that the elderly person who provide key informant, have a need for social support areas for use as a useful source of activities to promote quality of life. Therefore, activities are provided. "Creating good health for the Buddhist way" by applying the policy of the District Public Training Unit of the Sangha Association, 2006 to support the use of the area of the temple in the community for carrying out activities under the project "A Development of Buddhist Health Promotion Measures"

Analysis and Development of the enhancement Model of Elderly Person's Life Quality through Buddhist Participation Processed by content analysis method to process-oriented knowledge groups, participatory-Buddhist interaction groups. The research found that Processes created from Buddhist integration It is characterized by a group of positive interaction processes, such as "The 5-C Cycle", which consists of an action plan and techniques that are suitable for the management of knowledge for enhancing the quality of life for the elderly.

Keywords: Quality of Life, Elderly Persons, Buddhist Participation

1. บทนำ

จากการสำรวจสถิติประชากรผู้สูงอายุของประเทศไทยที่พบว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยเพิ่มจาก 2.8 ล้านคนหรือร้อยละ 5.6 ในปี พ.ศ. 2528 เป็นร้อยละ 6.1, 9.0, และ 9.8 ของประชากรทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2533, 2543 และ 2548 ตามลำดับ และคาดว่าในปี พ.ศ. 2568 ประเทศไทยจะมีจำนวนผู้สูงอายุมาก เป็นลำดับที่ 5 ในทวีปเอเชีย ซึ่งมีจำนวนประมาณ 13.9 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 14 ของประชากร"[1] จำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นนี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบบริการสุขภาพ และมีแนวโน้มเป็นปัญหาสาธารณสุขในระดับชาติ[2] ดังนั้น จึงได้มีการประกาศกฎบัตรกรุงเทพเพื่อการส่งเสริมสุขภาพโลก (Bangkok Charter for Healthy Promotion in a Globalized World) ในปี พ.ศ. 2548 ณ กรุงเทพมหานคร ด้วยกลยุทธ์สร้างเสริมสุขภาพ 5 ประการ คือ 1) การชี้นำ (Advocacy) เพื่อการสร้างเสริมพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนและภราดรภาพ 2) การลงทุน (Invest) เพื่อการพัฒนานโยบายสร้างเสริมสุขภาพที่ยั่งยืน 3) การสร้างศักยภาพ (Building Capacity) เพื่อการบริหารจัดการความรู้และความแตกฉานด้านการสร้างเสริมสุขภาพ 4) กฎหมาย/กฎเกณฑ์/ระเบียบ (Regulation) เพื่อการคุ้มครองและส่งเสริมโอกาสการเข้าถึงบริการสุขภาพทั้งในระดับปัจเจก ระดับครอบครัว และระดับชุมชน และ 5) พันธมิตร (Partner) เพื่อส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพที่ยั่งยืน[3]

จากการข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่าการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุไม่ได้เป็นเพียงความรับผิดชอบของภาคส่วนที่ดูแลสุขภาพเท่านั้น แต่ยังมุ่งไปที่กระบวนการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีและเหมาะสมกับบริบทของสังคมผู้สูงอายุ เช่น การนำหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนามาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตแก่ผู้สูงอายุในชุมชนและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุรู้จักการครองตนด้วยสติและสำรวมระวังในความประพฤติทางร่างกาย วาจา คือ หลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วยหลักคำสอนสำคัญ 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา[4] ด้วยการถือปฏิบัติในศีลภาวนาและสมาธิภาวนาเพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง และสามารถสร้างเสริมสุขภาวะได้เป็นอย่างดี สำหรับการใช้หลักของปัญญาภาวนาในผู้สูงอายุ คือ ฝึกอบรมให้เจริญปัญญา รู้จักคิดพิจารณาแก้ปัญหาด้วยปัญญา มีจิตใจเป็นสุข ไร้ทุกข์ ปัญญาเป็นตัวแก้ปัญหาที่แท้จริงและช่วยให้บุคคลเกิดปัญญาในการดำรงชีวิตประจำวัน เมื่อผู้สูงอายุได้ปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา จึงนับได้ว่าได้เป็นการดูแลและสร้างเสริมคุณภาพชีวิตแบบองค์รวม[5]

---

[1] Jitapunkul, S. & Bunnag, S. **Ageing in Thailand 1987**. (Bangkok : Thai Society of Gerontology and Geriatric Medicine, 1988), p. 15.

[2] มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, **รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย 2551,** (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ทีคิวพี จำกัด; 2551), หน้า 10.

[3] ปาณบดี เอกะจัมปา และนิธิศ วัฒนะมะโน, **การสาธารณสุขไทย**, (นนทบุรี : โรงพิมพ์องค์การทหารผ่านศึก, 2548–2550), หน้า 121–123.

[4] พระครูใบฎีกาโสภา กิจฺจสาโร (จันทร์เพ็ง), "การประยุกต์หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิต ประจำวันของกลุ่มผู้สูงวัย ในเขตตำบลบ้านหว้า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553), หน้า 2.

[5] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ทุกข์สำหรับเห็นแต่สุขสำหรับเป็น (แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา),** พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร จำกัด, 2546), หน้า 50–51.

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อการแสวงหาจุดร่วมระหว่างการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามแนวคิดในทางวิทยาศาสตร์สุขภาพกับการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตโดยการมีส่วนร่วมตามแนวทางในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา สำหรับกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มผู้สูงอายุ นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถตอบสนองต่อความต้องการด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนได้อย่างแท้จริง มีการใช้แหล่งประโยชน์เพื่อปรับตัวและสร้างเสริมคุณภาพชีวิตตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า สามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้เป็นปกติสุขแบบยั่งยืน ตลอดจนผลที่ได้รับการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้สร้างการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนและ/หรือพื้นที่อื่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมเชิงพุทธ” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี 2 ข้อ คือ

1. เพื่อศึกษาความต้องการคุณภาพชีวิตและการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมเชิงพุทธ

2. เพื่อวิเคราะห์และพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมเชิงพุทธ

3. วิธีการดำเนินการวิจัย/รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ตามกรอบแนวคิดของ Horton and Zacharakis[6] ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ผู้สูงอายุในชุมชนวัดสามัคคีพัฒนาราม เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสนทนากลุ่ม และแบบทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยที่ ว.14/2561 จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แล้วจึงเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะเตรียมการวิจัย (Pre–research Phase)

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมชุมชนสำหรับการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุดังนี้

1.1 ศึกษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมชุมชน โดยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางจัดหาแหล่งประโยชน์ที่ใช้สนับสนุนพื้นที่ทางสังคมของผู้สูงอายุ สำหรับใช้ประกอบกิจกรรมการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตตามแนวนโยบายหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) ของมหาเถรสมาคม พ.ศ. 2546

1.2 ศึกษาความต้องการคุณภาพชีวิตอันพึงประสงค์ของผู้สูงอายุ โดยการสร้างกลุ่มปฏิสัมพันธ์ที่มุ่งเน้นกระบวนการสนทนาเชิงบวกเพื่อค้นหาความต้องการร่วมที่ใช้สร้างความสุขและการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

---

[6] Horton, A. and Zacharakis–Junz, J. **Empowering the Poor: Participatory Research as Educational Tool, paper presented at the Annual Meeting of the American Associate for Adult and Continuing Education: Washington DC**. (ERIC Document ED 287978), October. 1987.

สรุป ข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาในระยะเตรียมการวิจัย สามารถนำมาสรุปเป็นภาพสะท้อนที่ใช้อธิบายการตอบสนองความต้องการคุณภาพชีวิตและการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมชุมชน

2. ระยะดำเนินการวิจัย (Research Phase)

ระยะดำเนินการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่ใช้สำหรับพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมเชิงพุทธ มีวิธีดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 ขั้นตอนการศึกษา (Study) มีขอบเขตการศึกษาและวิธีดำเนินการ ดังนี้

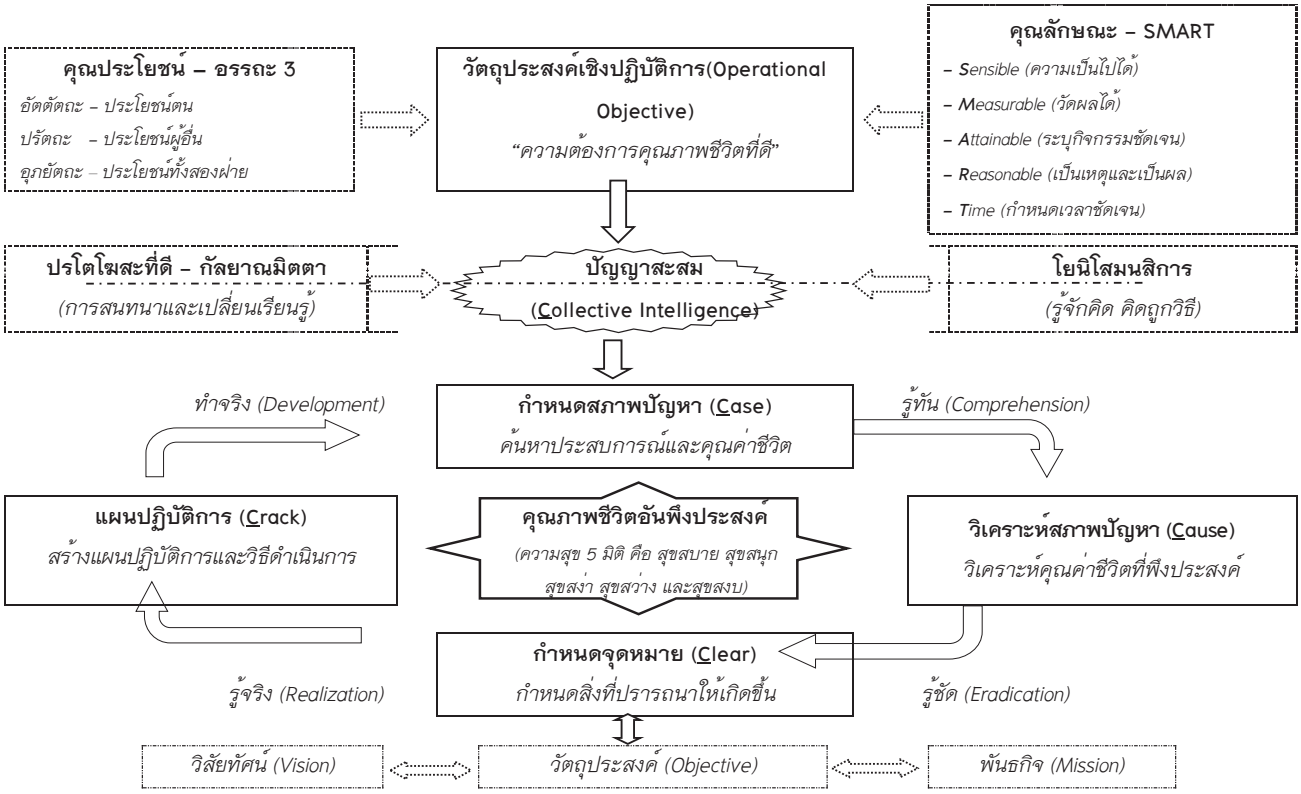
2.1.1 ศึกษาหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับกระบวนการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกที่ใช้สนับสนุนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และคุณค่าชีวิตของผู้สูงอายุในฐานะปัจเจกบุคคลกับกลุ่มกัลยาณมิตร โดยมุ่งเน้นวิเคราะห์เทคนิควิธีการสังเกตและกระบวนการค้นหาพลังความสามารถของปัจเจกบุคคลในการคิดที่ถูกวิธี มีระเบียบ และมีเหตุผล ตามหลักโยนิโสมนสิการ

2.1.2 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิตให้มีความสุขเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยมุ่งเน้นศึกษาความสุขใน 5 มิติ คือ สุขสบาย สุขสนุก สุขสง่า สุขสว่าง และสุขสงบ และการวิเคราะห์ความต้องการคุณภาพชีวิตอันพึงประสงค์ของผู้สูงอายุ

2.1.3 ศึกษาทฤษฎีจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) โดยมุ่งเน้นศึกษาเทคนิคการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกตามแนวคิดสุนทรียสาธก (Appreciative Inquiry)[7] ที่ให้ความสำคัญต่อการสังเกตและค้นหาพลังความสามารถของผู้สูงอายุในฐานะปัจเจกบุคคล โดยใช้ศิลปะการสร้างคำถามเชิงบวกเพื่อกระตุ้นให้ผู้สูงอายุได้บอกเล่าประสบการณ์และคุณค่าชีวิตซึ่งประทับใจอย่างที่สุด (Peak Experience) แล้วนำเอาประสบการณ์นั้นไปกำหนดแนวทางปฏิบัติและเทคนิควิธีดำเนินการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตอันพึงประสงค์

[7] Cooperrider, D.L., Whitney, D., & Stavros, J.M. **Appreciative Inquiry handbook**. Bedford Heights, (OH: Lakeshore Publishers, 2003).

สรุปองค์ความรู้เชิงพุทธบูรณาการที่ได้จากการศึกษาสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดเชิงกระบวนการกลุ่มปฏิสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดเชิงปฏิบัติการของรูปแบบการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตโดยการมีส่วนร่วมเชิงพุทธ

2.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ (Reflection) เป็นขั้นวิเคราะห์แผนปฏิบัติการกลุ่มปฏิสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธสำหรับการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

2.1.1 การวิเคราะห์วัตถุประสงค์เชิงปฏิบัติการ เป็นเทคนิควิธีการที่ใช้กำหนดประเด็นสำคัญที่ต้องการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยพิจารณาว่าประเด็นสำคัญนั้นการวิเคราะห์มีประโยชน์ที่เหมาะสมกับใคร? (เพื่อประโยชน์ของตนเอง, เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น หรือเพื่อประโยชน์ทั้งสองฝ่าย) พร้อมกับพิจารณาว่ารูปแบบดังกล่าวนี้ควรมีคุณลักษณะที่สำคัญอย่างไรบ้าง (ความเป็นไปได้, วัดผลได้, ระบุกิจกรรมชัดเจน, เป็นเหตุและเป็นผล และกำหนดเวลาชัดเจน)

2.1.2 การวิเคราะห์เนื้อหาและการจัดการความรู้ เป็นการวิเคราะห์เทคนิควิธีการที่ใช้สร้างกระบวนการกลุ่มปฏิสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธบูรณาการที่มุ่งเน้นการพัฒนาปัญญาสะสม (Collective intelligence)[8] ให้มีแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์เชิงปฏิบัติการ เพื่อกระตุ้นและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุในฐานะปัจเจกบุคคลได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์คุณภาพชีวิต และมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มกัลยาณมิตรผู้ซึ่งมีประสบการณ์และโลกทัศน์เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันให้ได้ร่วมกันค้นหาคำตอบ และบทสรุปอันเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่าย

[8] วิวัฒน์ มีสุวรรณ์, "ปัญญาสะสมกับสุนทรียสนทนาแบบเวิลด์ คาเฟ่", **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย นเรศวร**, ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มีนาคม 2558): 162–168.

2.1.3 การกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล เป็นขั้นดำเนินการสร้างเกณฑ์ที่ใช้ประเมินวัตถุประสงค์และเทคนิควิธีการที่ใช้จัดการความรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มปฏิสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ โดยประยุกต์ใช้มาตรฐานการประเมินอภิมานของ The Joint Committee on Standards for Education Evaluation[9] สำหรับพิจารณาคุณภาพด้านอรรถประโยชน์ (Utility) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความเหมาะสม (Propriety) และความถูกต้อง (Accuracy)

สรุปแผนปฏิบัติการกลุ่มปฏิสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธมีลักษณะเป็นกระบวนการสร้างปฏิสัมพันธ์และเทคนิควิธีจัดการความรู้ที่มุ่งเน้นการสนับสนุนพลังความสามารถของผู้สูงอายุให้เข้าร่วมกลุ่มและมีปฏิสัมพันธ์กับกัลยาณมิตรผู้ซึ่งมีประสบการณ์และโลกทัศน์เกี่ยวกับการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งบทสรุปสำหรับการนำไปปฏิบัติที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่าย

2.3 ขั้นตอนการปฏิบัติ (Action) เป็นขั้นร่างรูปแบบการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมเชิงพุทธ โดยกำหนดให้มีแผนปฏิบัติการพร้อมทั้งรายละเอียดของเทคนิควิธีการและช่วงเวลาที่ใช้ดำเนินการให้สอดคล้องและสัมพันธ์กัน

สำหรับการตรวจสอบคุณภาพ ดำเนินการโดยผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องในเบื้องต้น แล้วจึงได้นำไปตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาโดยผ่านความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ และนำไปทดลองใช้ในพื้นที่เป้าหมายการวิจัยเพื่อตรวจสอบการใช้สำนวนภาษา การนำเสนอเนื้อหา และการจัดกิจกรรม การใช้เวลาในการปฏิบัติกิจกรรม เพื่อประเมินคุณภาพตามเกณฑ์การประเมินด้านอรรถประโยชน์ (Utility) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความเหมาะสม (Propriety) และความถูกต้อง (Accuracy)

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ได้ค้นพบประเด็นที่ตอบวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ผลการศึกษาความต้องการคุณภาพชีวิตและการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมเชิงพุทธ พบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ต้องการพื้นที่ให้การสนับสนุนทางสังคม สำหรับใช้เป็นแหล่งประโยชน์ในการจัดกิจกรรมสร้างความสุขที่สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตดี โดยต้องการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของวัดสามัคคีพัฒนารามให้มีสภาพที่เหมาะสมแก่การจัดกิจกรรม “การส่งเสริมสุขภาพดีวิถีพุทธ” เช่น กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ กิจกรรมการปลูกผักปลอดสารพิษเพื่อสุขภาพและเสริมรายได้ เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยและกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนจึงได้ขอความอนุเคราะห์จากเจ้าคณะอำเภอนาดี พร้อมด้วยพระสงฆ์ในสังกัดวัดสามัคคีพัฒนาราม และได้ประสานความร่วมมือกับผู้อำนวยการโรงพยาบาลนาดี อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อเสนอข้อสรุปความต้องการและแนวทางสนับสนุนการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และขอรับการสนับสนุนเชิงนโยบายในการดำเนินกิจกรรม “การส่งเสริมสุขภาพดีวิถีพุทธ” ตามนโยบายหน่วยอบรม

[9] Stufflebeam Daniel, L., **The CIPP Model for evaluation,** In an International Seminar on New Directions in Educational Research, Measurement and Evaluation: The 16th Thailand educational research, measurement and evaluation get-together the 41st anniversary Faculty of Education, Naresuan University,(Phitsanulok: Faculty of Education Naresuan Unisersity. 2008), p.21

ประชาชนประจำตำบล (อปต.) ของมหาเถรสมาคม พ.ศ. 2546 โดยขออนุญาตพัฒนาพื้นที่บางส่วนของวัดสามัคคีพัฒนารามให้มีสภาพภูมิทัศน์ที่เหมาะสมแก่การจัดกิจกรรมภายใต้โครงการ “วัดส่งเสริมสุขภาพดีวิถีพุทธ” พร้อมทั้งให้ซักถามถึงเป้าหมายโครงการและผลลัพธ์ที่ผู้สูงอายุในชุมชนจะได้รับ เพื่อให้ทุกฝ่ายตอบคำถามในใจได้ว่าทำไมจะต้องมาร่วมมือกัน

2. การวิเคราะห์องค์ความรู้และพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมเชิงพุทธ สรุปดังนี้

2.1 การวิเคราะห์เนื้อหาความรู้ พบว่า มีลักษณะเป็นองค์ความรู้เชิงบูรณาการที่ใช้สร้างกระบวนการกลุ่มปฏิสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ โดยมุ่งเน้นการกระตุ้นและสนับสนุนพลังความสามารถของปัจเจกบุคคลในการคิดที่ถูกวิธี มีระเบียบ และมีเหตุผล ตามหลักโยนิโสมนสิการ และเทคนิควิธีการวิเคราะห์ความต้องการคุณภาพชีวิตอันพึงประสงค์ของผู้สูงอายุร่วมกับกลุ่มกัลยาณมิตร

2.2 การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมเชิงพุทธ พบว่า มีลักษณะเป็นกระบวนการกลุ่มปฏิสัมพันธ์เชิงบวกที่ใช้พัฒนาปัญญาสะสม (Collective intelligence) โดยให้ความสำคัญต่อการเปิดพื้นที่สนับสนุนให้ผู้สูงอายุในฐานะปัจเจกคคลได้มีโอกาสร่วมแลกเปลี่ยนโลกทัศน์ของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีร่วมกับกลุ่มกัลยาณมิตร พร้อมทั้งกำหนดแผนปฏิบัติการและรายละเอียดของเทคนิควิธีดำเนินการและช่วงเวลาที่ใช้ปฏิบัติการให้สอดคล้องและสัมพันธ์กัน สำหรับการวัดและประเมินผลใช้เกณฑ์มาตรฐานอภิมานในด้านอรรถประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง

5. สรุป

ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้รูปแบบการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตโดยการมีส่วนร่วมเชิงพุทธที่เป็นชุดความรู้ซึ่งประกอบด้วยแผนปฏิบัติการและเทคนิควิธีการสำหรับใช้จัดการความรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มปฏิสัมพันธ์เชิงบวกที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนพลังความสามารถผู้สูงอายุในฐานะปัจเจกบุคคลให้ร่วมกับกลุ่มกัลยาณมิตรผู้มีประสบการณ์และทักษะชีวิตที่แตกต่างกัน เพื่อตั้งข้อสังเกตและค้นหาคุณภาพชีวิตอันพึงประสงค์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของสังคมผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

ปาณบดี เอกะจัมปา และนิธิศ วัฒนะมะโน. **การสาธารณสุขไทย**. นนทบุรี : โรงพิมพ์องค์การทหารผ่านศึก, 2548–2550.

พระครูใบฎีกาโสภา กิจฺจสาโร (จันทร์เพ็ง). “การประยุกต์หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิต ประจำวันของกลุ่มผู้สูงวัย ในเขตตำบลบ้านหว้า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **ทุกข์สำหรับเห็นแต่สุขสำหรับเป็น (แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา)**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร จำกัด, 2546.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. **รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย 2551.**กรุงเทพมหานคร: บริษัท ทีคิวพี จำกัด, 2551.

วิวัฒน์ มีสุวรรณ์, “ปัญญาสะสมกับสุนทรียสนทนาแบบเวิลด์ คาเฟ่”. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**. ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มีนาคม 2558): 162–168.

Cooperrider, D. L., Whitney, D., & Stavros, J. M. **Appreciative Inquiry handbook**. Bedford Heights. OH: Lakeshore Publishers, 2003.

Horton, A. and Zacharakis–Junz, J. **Empowering the Poor: Participatory Research as Educational Tool**. paper presented at the Annual Meeting of the American Associate for Adult and Continuing Education: Washington DC. (ERIC Document ED 287978), October. 1987.

Jitapunkul, S. & Bunnag, S. **Ageing in Thailand 1987**. Bangkok : Thai Society of Gerontology and Geriatric Medicine, 1988.

Stufflebeam Daniel, L. **The CIPP Model for evaluation.** In an International Seminar on New Directions in Educational Research, Measurement and Evaluation: The 16th Thailand educational research, measurement and evaluation get–together the 41st anniversary Faculty of Education. Naresuan University. Phitsanulok: Faculty of Education Naresuan Unisersity, 2008.